

PROF. DR. M. ORHAN OKAY'IN ÖLÜMÜNÜN I. YIL DÖNÜMÜ MÜNASEBETİYLE

Cengiz ALYILMAZ

Merhum Prof. Dr. Orhan Okay Bey ile ilgili olarak vefatının ardından çok şey yazıldı. Yazı yazarların bir kısmı öğrencileri bir kısmı mesai arkadaşları ve meslektaşları bir kısmı ise onu yazdıklarıyla / eserleriyle tanıyanlardı. Onunla ilgili yazılan yazılar kuşkusuz ki birbirinden kıymetli bilgileri içeriyordu. Ben de öğrencisi olarak o günlerde bu yazıyı kaleme almış ancak Hoca'nın "çok daha yakını"nda bulunanlara ayıp olmasın diye yayımlamak için aceleci davranmamıştım. Vefatının üzerinden bir yıl geçti; yazdığım yazıyı (Hoca'nın vefatının ardından yazılan yazıları da göz önünde bulundurup bazı eklemeler yaparak) "onu ve eserlerini unutturmak" için sevenleriyle paylaşmak istedim.

Ben Hocaların Hocası merhum Prof. Dr. M. Orhan Okay Bey'i 1982 yılında tanıdım. 1982 yılında Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde yükseköğrenimime başladığım zaman Orhan OKAY Bey derslerimize girmeye başladı ve 1986 yılına kadar da kendilerinden dersler aldım.

İlk intibalar her zaman çok önemlidir ve insanların üzerlerinde derin izler bırakır. Orhan Okay Bey'i ilk gördüğümdeki hâli bugünkü gibi gözlerimin önünde: Arkaya doğru taralı seyrek saçları, küçük beyaz yüzü, açık alnı, gözlüklerinin engelleyemediği sıcak ve sevecen bakışları, kendine has tebessümü, tebessümü sırasında parlayan bakımlı dişleri, insanın ruhunu okşayan sesi, son derece itina ile seçildiği anlaşılın gri takım elbisesi, ona uygun kravatı ve boyalı ayakkabıları... Yıllar boyunca elbiselerinin, kravatlarının, ayakkabılarının rengi değişti ama yüzündeki o tatlı tebessüm ve gözlerindeki sıcaklık hiç eksilmedi. Yüzüne ve gözlerine yansıyan belli ki yüreğinin

sıcaklığıydı... Gerçek bir bilim adamı kimliğinin yanında onu gören ve tanıyan herkese “İşte gerçek İstanbul Beyefendisi budur.” dedirtiyordu.

Orhan Okay Bey, bilgisini ve birikimini de yansıtmamasını bilen hocalarımızın başında geliyordu. Hem iyi bir hoca olarak son derece ciddi şekilde derslerini anlatır hem de bilimsel araştırma ve incelemelerini kitaplar, makaleler, bildiriler, anılar, gezi ve gözlem yazıları hâlinde ilgililerine ulaştırırdı. Nitekim onun farklı türlerde ve konularda yazıp yayımladığı eserleri de bunun en büyük kanıtı gibidir:

Araştırma - İnceleme: *Sanat ve Hayat* (1956), *Beşir Fuad: İlk Türk Pozitivist ve Naturalisti* (1969), *Abdülhak Hâmid'in Romantizmi* (1971), *Batı Medeniyeti Karşısında Ahmed Midhat Efendi* (1975), *Necip Fazıl Kısakürek* (1987), *Mehmed Âkif: Bir Karakter Heykelinin Anatomisi* (1989), *Sanat ve Edebiyat Yazıları* (1990), *Edebiyat ve Kültür Dünyamızdan / Makaleler, Denemeler, Sohbetler* (1991), *Konuşmalar* (1998), *Ahmed Hamdi Tanpınar* (1999), *Kendi Sesinin Yankısı / Necip Fazıl Kısakürek* (2001), *Aydınlar Konuşuyor* (ortak, 2003), *Poetika Dersleri* (2004), *Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı / Fikirler, Türler, Topluluklar, Temalar* (2005), *Bir Hülya Adamının Romanı: Ahmed Hamdi Tanpınar* (2010), *Edebiyat ve Edebî Eser Üzerine* (2011), *Mehmed Âkif: Kalabalıklarda Bir Yalnız Adam* (2015), *Necip Fazıl / “Sıcak Yarada Kezzap”* (2015).

Anı, Mektup: *Silik Fotoğraflar Portreler* (2001), *Mehmet Kaplıdan Hatıralar, Mektuplar* (2003), *Balat* (2009), *Anadoludan Hatıralarla Nurettin Topçu'nun Mektupları* (2015), *Bir Başka Paris* (2016).

Deneme: *Bir Başka İstanbul* (2002), *Kâğıt Medeniyeti / Denemeler* (2015).

Ders Kitabı: *Ders Geçme ve Kredili Sisteme Göre Türk Dili ve Edebiyatı Lise I-II-III* (1990-1993), *Meşrutiyet Sonrası Türk Edebiyatı / Yeni Türk Edebiyatı Ders Notları* (1989), *Tanzimat Edebiyatı / Yeni Türk Edebiyatı Ders Notları* (1992), *Cumhuriyet Devri Hikâye ve Romanı Ders Notları* (1992).

Baskıya Hazırlama: *Şeyh Galip: Hüsn ü Aşk* (H. Ayan'la, 1975), *Mehmed Âkif Ersoy: Safahat* (M. İsen'le, 1990), *Güzel Yazılar / Kısa Oyunlar* (ortak, TDK 2014), *Güzel Yazılar / Mektuplar* (ortak, TDK 2014) (Tan, 2017: 192).

Orhan Okay Bey, tatil nedir bilmeyen; okumayı ve yazmayı yaşam biçimi hâline getiren; ömrünün büyük bölümünü çalışma masasının ve kitaplarının başında geçiren; öğrenmeyi ve öğretmeyi şiar edinen; “âlim” sıfatını gerçekten hak eden, ender bilim adamlarından biriydi. Bu sebeple bilgiye ve bilgiliye değer verir, bilgili ve nitelikli insanları görünce yüzü ve gözlerinin içi bir başka güler, onlarla sohbet etmekten büyük zevk alırdı. Birinin bir ki-

tabı veya makalesi yayımlandığında onu bizzat arar; önce tebrik eder, sonra eleştirilecek yanları varsa eleştirir; önerilerini de kırmadan, incitmeden son derece nazik bir şekilde ifade ederdi.

Orhan Okay Bey, bilimde olduğu kadar insanlarla olan ilişkilerinde de hassas davranırdı. Bu yüzden de çok fazla “arkadaş”ı, “sırdaş”ı ve “dost”u yoktu. En yakınındaymış gibi görünenlerle bile ilişkileri mesafeliydi. İnsanlarla ilişkilerini ayarlamayı çok iyi bilir; kimseden bir şey beklemez; beklentileri yüzünden de kırgınlıklar, dargınlıklar ve küskünlükler yaşamazdı. Ancak yakınında olup kendilerinden beklenmeyen davranışları sergileyen, onun sayesinde bir yerlere geldikten, “Büyük Hoca” olduktan sonra kibir atına binip “atını her yere ve her yöne dört nala sürenler”i asla sevmez; onlardan uzak durmaya, onlarla mümkün olduğunca görüşmemeye ve aynı ortamda bulunmamaya özen gösterirdi.

Edebiyat, sanat, felsefe, dil, belagat / retorik ile ilgili değerli eserleri ihtiva eden son derece ciddi bir ihtisas kütüphanesi vardı. Kitap alırken rastgele almaz, çok titiz davranır, her kitabı kütüphanesine koymazdı. Aldığı her kitabı mutlaka okur, okumadığı bir kitabı da rafa kaldırmazdı. Okuduğu kitaplarda önemli gördüğü hususları inci tanelerini hatırlatan yazısıyla (çoğunlukla da Osmanlı harfleriyle) not eder; bu yöntemi öğrencilerine de öğütlerdi. Kitap alıp verme hususunda çok hassas davranırdı. Kolay kolay kimseye kitap vermez, kimseden de kitap istemezdi. Böyle davranmasının altında ilgisinin ve bilgisinin alanıyla ilgili kaynak eserleri mutlaka edinmesi gerektiği düşüncesi yatardı.

Okuyup yazma, araştırıp inceleme ve eğitim öğretim faaliyetleri dışında, yanında her zaman eşi (merhume) Fransızca okutmanı Mübeccel Hanım vardı. Mübeccel Hanım; onun eşi olmasının ötesinde en yakın dostu, arkadaşı ve sırdaşı idi. Her yere mümkün olduğunca birlikte giderler, kararları birlikte alırlar ve birlikte uygularlardı. Örnek bir çift idiler. Giyimleri, kuşamları, yaşayışları ve davranışlarıyla önce kendi çocuklarına (Fuat Bey'e ve Cüneyt Bey'e) sonra da onları tanıyan ve bilen birçok kimseye örnek olmuşlardı.

Orhan Bey de Mübeccel Hanım da ümit vadeden öğrencilerini sahiplenir, onlar için fedakârlık yapmaktan asla geri durmazlardı. Yoksul ve başarılı öğrencilere hiç kimseye fark ettirmeden yardım eder, onları korur ve kollarlardı. Bu sayede pek çok öğrencinin lisans eğitimi sonrasında da yüksek lisans ve doktora yapmalarına vesile olmuşlardı. Sevdiklerini tam severlerdi. Orhan Okay Hoca'nın candan sevdikleri Mübeccel Okay Hanım'ın da ço-

cukları gibiydiler. Ben Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi (o zamanki adıyla) Türk Dili ve Edebiyatı Bölümüne asistan olduktan sonra Mübeccel Okay Hanım ile aynı fakülte-de çalışmanın mutluluğunu ve onurunu yaşadım. Mübeccel Okay Hanım'ı fakültede ne zaman görsem bir anne sıcaklığıyla hâlimi hatırlar, hayır dua ile sırtımı okşar ve uğurlardı.

*Foto: Prof. Dr. M. Orhan OKAY'a ait bir görüntü
(Cengiz ALYILMAZ Arşivi)*

Aynı bölümden mezun olduğumuz Semra Çağlayan ile 1989 yılında evlenme kararı aldığımızda benim nikâh

şahidim Orhan Okay Bey; Semra Hanım'ın nikâh şahidi ise merhum Şerif Aktaş Bey idi. 12 Eylül 1989 tarihinde Erzurum'da şehir merkezindeki Eski Belediye Binası'nda kıyılan nikâha pek çok hocamız, arkadaşımız katılmıştı. Katılanların başında elbette ki Mübeccel Hanım da vardı. Kendilerini salonda gördüğümüzde duyduğumuz mutluluğu bugün kelimelerle anlatmam mümkün değil... Nikâh sonrasında hocalarımızı arabayla evlerine bırakmak isteyen arkadaşlarımız oldu. Onlara "Biz yürüyerek geldik; yürüyerek gideceğiz" dediler ve öyle de yaptılar. Orhan Okay Bey de Mübeccel Hanım da araba kullanmaz, Atatürk Üniversitesi Lojmanlarından şehir merkezine genelde yürüyerek gider gelir, bundan da büyük zevk alırlardı. Aslında onlar yürümeyi, ara ve arka sokaklarda dolaşmayı (zaman zaman buraların fotoğraflarını çekerek belgelemeyi) içinde yaşanan mekânla ve insanla özdeşleşmenin ve bütünlüğün bir vasıtası olarak görüyorlardı.

Merhum Mehmet Kaplan'ın isteği üzerine asistanlık sınavına girip kazanan, 29 Ağustos 1959 tarihinde Erzurum'a gelip Atatürk Üniversitesinde göreve başlayan; 35 yıl aralıksız olarak Erzurum'un ve Atatürk Üniversitesinin eğitim, bilim, edebiyat, kültür ve sanat hayatına çok şey katan Okay ailesi, 1994 yılında Erzurum'dan ayrılıp İstanbul'a yerleştiler.

Orhan Okay Bey, bir süre Sakarya Üniversitesinde çalıştıktan sonra 1996 yılında emekliye ayrıldı. Emeklilik sonrasında da farklı üniversiteler-

de dersler verdi; Türkiye Diyanet Vakfı *İslam Ansiklopedisi*'nde redaktör ve danışman olarak çalıştı. Aslında her seferinde farklı mekânlarda bilgisini ve birikimini aktarmanın yollarını aradı. O, bütün ömrü boyunca kendisiyle ilgili olarak hiç kimseye hiçbir şeyi ispat etme gayreti içinde olmadı. İnanıldığı gibi yaşadı; yaşadıklarını, gördüklerini öğrendiklerini, ilgililerine ulaştırmanın yollarını aradı. Araştırmacı kişiliği sayesinde Türk diline, edebiyatına, sanatına ve kültürüne ait pek çok “değer”in, “eser”in ve “is(i)m”in bilim dünyasında ve kamuoyunda tanınmasına ve sevilmesine vesile oldu. Davet edildiği yerlere erinmeden / yüksünmeden gidip (hiçbir ideolojinin ve fikrin tesirinde kalmadan) edebiyat, kültür ve sanat üzerine konferanslar verdi. Tıpkı Hocası merhum Nurettin Topçu gibi “geçmişî hâle, hâli istikbâle taşıma”ya çalıştı.

Orhan Okay Bey, üç dönem Türk Dil Kurumu Bilim Kurulu Üyeliği yaptı; Türk Dil Kurumunda farklı kollarında çalıştı; sivil toplum kuruluşları tarafından verilen birkaç ödüle de layık görüldü. Ancak bütün bunlara rağmen ondan yeterince yararlanıldığını ve ona hak ettiği değer verildiğini söylemek ne yazık ki mümkün değildir. Nitekim emekliye ayrılmadan önce yanından ayrılmayanların, onun sayesinde bir yerlere gelenlerin önemli bir kısmı emeklilik sonrasında yanına uğramaz, arayıp sormaz olmuşlardı. “Vefasızlara da vefa göstermek belki de onun en büyük zafiyeti”ydi. Kendisine vefasızlık hatta kötülük edenler hakkında bile kimseyle konuşmaz ve asla dedikodu yapmazdı.

Mübeccel Hanım'ın uzun süren rahatsızlığı ve vefatı sırasında çektiği yürek acılarını, sessiz çığlıklarını ve içine akıttığı gözyaşlarını aile üyeleri dışında kimseler bilmedi. Mütedeyyindi; âdeta bir inanç abidesiydi; kendisinin de annesi, babası, eşi, hocaları ve arkadaşlarıyla aynı sonu paylaşacağını; “her nefsin mutlaka ölümü tadacağı”nı çok iyi bilenlerdendi. “Hiç ölmeyecekmiş gibi dünya için; yarın ölecekmiş gibi ahiret için çalışanlar”dandı.

2016 yılının son günlerinde kütüphanede İbnü'l-Emin Mahmut Kemal İnal ile ilgili kitap üzerinde çalışırken rahatsızlanan Orhan Okay Bey, doktorların isteği üzerine bir süre evinde tedavi gördü; rahatsızlığı artınca da 10 Ocak 2017 tarihinde hastaneye kaldırıldı. Ciddi kalp yetmezliği ve solunum sıkıntısı çekiyordu. Yorgun düşen kalbi yapılan müdahalelere cevap vermedi. 26 Ocak 1931 yılında İstanbul'da başlayan hayatı, 13 Ocak 2017 tarihinde yine İstanbul'da son buldu. Vefat haberini; sağlığında ona öz kızı gibi hizmet eden gelini Yeliz Hanım ve oğlu Cüneyt Bey yakınlarına, bilim dünyasına ve sevenlerine duyurdu.

Vefat haberini aldığım an, (Hocam'ın da çok sevdiği) Yahya Kemal Beyatlı'nın *Kendi Gök Kubbemiz* adlı eserinde yer alan “Duyuş ve Düşünüş” başlıklı şiiri geçti aklımdan:

*Sevdiklerim göçüp gidiyorlar birer birer,
Ay geçmiyor ki almayayım gamlı bir haber.*

*Kalbim zaman zaman bu haberlerle burkulu;
Zihnim düşünmeden dağılık, gözlerim dolu.*

*Kaybetti asrımızda ölüm eski hüznünü,
Lâkayd olan mühimsemiyor gamlı bir günü.*

*Çok şey bilen diyor: “Gidecek her gelen nesil!
Ey sâde-dil! Bu bahsi hayatında böyle bil!*

*Hiç durmadan, hayat öğütür devreden bu çark,
Ölmek sırayladır, sıralanmakta varsa fark!”*

*İlmin derin görüşleri, aklın hükümleri
Doldurmuyor boşalmış olan hisli bir yeri.*

Tam bir yıl geçti aradan... Hem de koskoca bir yıl... Onu bu bir yıl içinde “yeniden hatırlayanlar” oldu; daha da olacak. Bir yıl içinde onunla ilgili pek çok yazı yazıldı; daha da yazılacak. Onun anısına dergiler özel sayılar çıkardı; daha da çıkarılacak... Hem kendi hem de eserleriyle ilgili bundan sonra da belli ki çok şeyler yazılacak ve yayımlanacak... Ancak tıpkı Hocaları Nurettin Topçu, Ahmet Hamdi Tanpınar, Ali Nihat Tarlan, Reşit Rahmeti Arat, Oktay Aslanapa, Mehmet Kaplan... gibi M. Orhan Okay Bey'in de yeri hiçbir zaman doldurulamayacak!

“Dürüstlük Abidesi”, “İstanbul Beyefendisi”, “Gerçek Âlim”, “Hocaların Hocası”... ruhunuz şad; mekânınız cennet olsun!

Kaynaklar:

OKAY, M. O. (2016). “Erzurum”. *Hatıralardaki Erzurum*. Erzurum, 13-22; Yay. Haz. Y. KOTAN ve M. H. İSPİRLİ.

SAKAOĞLU, S. (2017). “Kendi Kaleminden Prof. Dr. Orhan OKAY”. *Beyaz Şehir Palandöken Tarih Kültür Edebiyat Sanat Dergisi*, 22, 70-77.

TAN, N. (2017). Yitirdiklerimiz: Prof. Dr. Mehmet Orhan Okay. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, CXII / 782, 189.192.